

The Interactive Effect of Globalization and Entrepreneurship on Women's International Migration

- Abolfazl Shahabadi** * Professor of Economics, Alzahra University, Tehran, Iran
- Farideh Arefkhani** M.A. in Entrepreneurship Management, Islamic Azad University, Tehran, Iran
- Maryam Aliyari** M.A. in Economics, Alzahra University, Tehran, Iran

Abstract

Migration is a global phenomenon that is driven by a variety of reasons, which can be categorized as *push* and *pull* factors. Push factors refer to negative circumstances that compel individuals to leave their country of origin and seek a better life elsewhere. In contrast, pull factors are positive conditions that attract individuals to a particular destination. These may include better job opportunities, greater security, better healthcare, and improved educational opportunities. It is important to note that the push and pull factors that influence migration can vary depending on an individual's characteristics.

In recent decades, one of the most significant developments in migration in developing countries has been the increasing participation of women in migration flows, including their growing

* Corresponding Author: a.shahabadi@alzahra.ac.ir

How to Cite: Shahabadi, A., Arefkhani, F., Aliyari, M. (2023). The Interactive Effect of Globalization and Entrepreneurship on Women's International Migration. *Iranian Journal of Economic Research*, 28 (95), 237- 277.

independent migration to developed countries. Women represent a significant portion of human capital in these communities, so their involuntary migration can have negative impacts on the development process. It is thus crucial to identify and understand the underlying factors of women's migration, which can inform appropriate policies to address the issue. The present study used experimental data from 28 developing countries and the generalized method of moments (GMM) to examine the interactive effect of globalization and entrepreneurship on women's international migration during 2011–2020. The results indicated that improving women's entrepreneurial conditions has a significantly negative impact on international migration, while increasing the level of education and poverty index can have a significantly positive impact. However, the social, political, and economic aspects of globalization moderate the negative effect of entrepreneurship on women's international migration. In other words, with the reduction of barriers and geographical boundaries, women are more willing to engage in entrepreneurship and gain new job experiences in a different country. Moreover, improving the index of gender equality and individual freedoms in the country can have a significantly negative effect on the process of international migration of women. Policymakers can reduce migration by improving gender equality and individual freedoms, revising laws and regulations related to women's business space, and supporting entrepreneurship.

1. Introduction

It is crucial to understand the gender complexities surrounding women's international migration to maximize the benefits of migration for women—who constitute half of the migrant population—and to minimize its socio-economic costs for them, their families, and their countries of origin. This understanding can also help prevent negative consequences in immigration destinations. Women often migrate internationally to escape social restrictions or

to improve their families' living conditions and provide a better prospect for their children. However, excessive migration, especially among young women with high education and skills who are in their reproductive age, can have dangerous consequences, such as exacerbating the demographic crisis, destabilizing the family foundation, and reducing economic growth at the national level.

The history of independent international migration of women, separate from men and families, only dates back to the last few decades. Therefore, a comprehensive understanding of the reasons behind this phenomenon requires consideration of the new and emerging variables affecting human society and women's lives. One such variable is globalization, which eliminates geographical borders and allows for the free flow of ideas, goods, services, and capital.

In addition to eliminating geographical borders, globalization has facilitated the movement of people and labor between different countries, which has also affected women's international migration. In addition to eliminating geographical borders, globalization has facilitated the movement of people and labor between different countries, which has also affected women's international migration. Furthermore, the growth of women's economic participation and entrepreneurship has increased their material independence, which has influenced their international migration. Finally, increasing the degree of social, economic, and political globalization of countries by providing the ground for women's entrepreneurship can also affect their international migration.

The structural approach emphasizes that women's migration is influenced by a variety of factors, each with varying degrees of effectiveness. Moreover, the economic, social, and political structures of the host society play a significant role in women's decision-making regarding international migration. Women's income and financial independence are crucial factors in their decision to migrate, which is directly influenced by women's entrepreneurship. In fact, entrepreneurial power enables women to take advantage of

opportunities in different parts of the world. Entrepreneurship is the basic driver of social health and wealth and a powerful engine of economic growth that promotes the necessity of innovation. Entrepreneurship is not only necessary to take advantage of new opportunities, improve productivity, and create employment but also to address some of the biggest challenges of society (Women's Entrepreneurship Report, 2021). Innovative women entrepreneurs bring new solutions to the market with new sources of value that are not provided by competitors. International entrepreneurs outside their national borders also contribute to the global competitiveness of their country's economy.

2. Materials and Methods

The study used multivariate regression analysis, a panel data approach, the generalized method of moments (GMM), and Stata software to estimate the interactive effect of globalization and entrepreneurship on women's international migration. The statistical population of the study consisted of 28 developing countries used as the study sample. The model included the women's international migration index as the dependent variable, while social, political, and economic globalization, women's education, economic misery index, gender equality, and individual freedoms were considered as explanatory variables and effective factors of women's migration.

3. Results and Discussion

The research model utilized in this study is a panel data type, which provides a more efficient estimation by limiting the problem of heterogeneity of variance, reducing collinearity between variables, and increasing the degree of freedom compared to cross-sectional data and time series (Baltaji, 2005). In addition, the present research model can be considered as dynamic according to De Brau (2019) and Sultana and Fatima (2017), where the dependent variable intercept

appears as an explanatory variable on the right side of the equation. The mathematical expression of the model is as follows:

$$\begin{aligned} \ln (IMW_{it}) = & \beta_0 + \beta_1 \ln (IMW_{it-1}) + \beta_2 \ln (SG_{it}) + \beta_3 \ln (PG_{it}) \\ & + \beta_4 \ln (EG_{it}) + \beta_5 \ln (WENT_{it}) + \beta_6 \ln (WEDU_{it}) \\ & + \beta_7 \ln (EM_{it}) + \beta_8 \ln (GE_{it}) + \beta_9 \ln (PF_{it}) \\ & + U_{it} \end{aligned}$$

The dependent variable of the model is International Migration of Women (IMW_{it}), and the explanatory variables include social (SG_{it}), political (PG_{it}), and economic (EG_{it}) globalization, Women's Entrepreneurship ($WENT_{it}$), Women's Education ($WEDU_{it}$), Economic Misery index (EM_{it}), Gender Equality (GE_{it}), and Personal Freedoms (PF_{it}).

This research used a dynamic panel data model in which the dependent variable appears as an explanatory variable with an interval on the right side, a correlation is created between the disturbance component and the mentioned variable, and the estimation results are skewed. Therefore, the GMM was used to estimate the variables. This method does not require detailed information on the distribution of disturbance sentences, based on the assumption that the disturbance sentences in equations with a set of instrumental variables are not correlated. Two tests were conducted to ensure the suitability of GMM for model estimation. The Sargan test was used to test the validity of instrumental variables. A Sargan statistical probability value greater than 5% indicates the non-correlation of the instruments with the disturbance components, and hence, the instruments used in the estimation are valid. Second, the first-order AR(1) and second-order AR(2) residual correlation tests were employed. The results indicated that there is first-order serial correlation in all cases of estimation of disturbance sentences, but there is not second-order serial correlation or clear distortion.

Table 1. Estimation results of the research model

Dependent variable: International migration of women				
Explanatory Variables ▼	First State		Second State	
	Coefficient	t Statistic	Coefficient	t Statistic
LnIMW (-1)	0/192	6/043	0/187	6/006
LnSG	0/158	3/461	---	---
LnPG	0/035	2/412	---	---
LnEG	0/163	3/956	---	---
LnWENT	-0/179	-4/208	---	---
LnSG*WENT	---	---	0/102	3/718
LnPG*WENT	---	---	0/061	2/256
LnEG*WENT	---	---	0/147	3/480
LnWEDU	0/231	3/165	0/224	3/114
LnEM	0/058	2/026	0/061	2/017
LnGE	-0/351	-5/387	-0/346	-5/512
LnPF	-0/190	-4/914	-0/186	-4/968
Sargan test statistic	6/03	0/608	6/175	0/612
AR(1)	0/057	0/000	0/053	0/000
AR(2)	0/30	0/691	0/31	0/703
Number of obs	228		228	
Number of group	8		8	
Obs per group	28		28	

4. Conclusion

As economic, social, and political globalization increased in selected countries, so did the migration of women. The dissolution of geographical borders, the inability of developing economies to compete with developed counterparts, the disappearance of subcultures, and the familiarity of women with the culture and language of the destination countries all contributed to the increase in women's international migration. Moreover, extroversion in foreign policy and the conclusion of understandings and bilateral/multilateral agreements of regional and international organizations for regular, easy, quick, and low-cost legal migration procedures also play a role

in this context. The increasing trend of migration of skilled and expert women from developing countries to developed countries often results in improved employment opportunities, greater material benefits, and higher social status for these women.

The establishment of entrepreneurship as a viable career path for women, along with equal business opportunities as men, and the ability to implement women's creative plans and ideas in developing countries, could lead to their strong presence as valuable members of society. This, in turn, would strengthen women's self-confidence and motivation to migrate, while also reducing the push factors for emigration.

Gender equality in the home country can increase women's hope of achieving a better life and reduce their desire to migrate abroad. In addition, individual freedoms in the home country can strengthen women's desire to stay and work towards achieving greater freedom and a more liberal culture that aligns with their desires and aspirations. Improving the educational system, such as a one percent increase in enrollment in the third middle school, is an important factor in promoting social mobility for women since it provides opportunities for the development of individual talents, higher income, better social status, and improved living conditions, which can encourage women to migrate. Other factors leading to an increase in women's migration include the decline in economic performance, economic difficulties, and a rise in the misery index in the home country, along with the expectation of a better situation in destination countries.

The interactive effect of globalization and entrepreneurial environment on women's international migration in the selected countries was found to be significantly positive. However, the lack of positive and constructive effects of social, political, and economic globalization on women's entrepreneurship has moderated the reducing effect of entrepreneurship on international migration. Globalization has actually made it more likely for women

entrepreneurs to seek business opportunities abroad, thus increasing their migration.

Keywords: Women, International Migration, Globalization, Entrepreneurship

JEL Classification: J16, F22, F60, L26.

پژوهش‌های اقتصادی ایران

دوره ۲۸، شماره ۹۵، تابستان ۱۴۰۲، ۲۳۷-۲۷۷

ijer.atu.ac.ir

DOI: <https://doi.org/10.22054/ijer.2023.71275.1158>

تأثیر تعاملی جهانی شدن و کارآفرینی بر مهاجرت بین‌المللی زنان در کشورهای منتخب

ابوالفضل شاه‌آبادی* استاد گروه اقتصاد، دانشگاه الزهراء، تهران، ایران

فریده عارفخوانی کارشناسی ارشد مدیریت کارآفرینی، دانشگاه آزاد واحد علوم و تحقیقات، تهران، ایران

مریم علی یاری دانش آموخته کارشناسی ارشد علوم اقتصادی، دانشگاه الزهراء، تهران، ایران

چکیده

از مهم‌ترین تحولات مهاجرتی در کشورهای در حال توسعه، افزایش نقش زنان در جریان مهاجرت‌های مستقل آنان به کشورهای توسعه یافته است. با توجه به اینکه مهاجرت بی‌رویه زنان به عنوان نیمی از سرمایه‌های انسانی کشورهای در حال توسعه می‌تواند بر فرآیند نیل به توسعه آن‌ها اثر منفی بگذارد، ضرورت دارد عوامل موثر بر این پدیده، شناسایی تا امکان سیاست‌گذاری مناسب در این خصوص فراهم شود. در تحقیق حاضر با استفاده از داده‌های تجربی ۲۸ کشور در حال توسعه و به روش گشتاورهای تعمیم‌یافته، تأثیر تعاملی جهانی شدن و کارآفرینی بر مهاجرت بین‌المللی زنان در کشورهای منتخب طی دوره ۲۰۲۰-۲۰۱۱ را بررسی و نتایج نشان داد که جهانی شدن اجتماعی، سیاسی و اقتصادی بر مهاجرت بین‌المللی زنان تأثیر مثبت و معنادار و کارآفرینی تأثیر منفی و معناداری دارد. علاوه بر این، جهانی شدن اثر منفی کارآفرینی را تعدیل می‌کند. به عبارت بهتر با کاهش مرزبندی‌های جغرافیایی زنان تمایل بیشتری به کارآفرینی و کسب تجربیات شغلی جدید در مکانی متفاوت از کشور خود دارند. هر چند افزایش میزان تحصیلات زنان و شاخص فلاکت نیز بر مهاجرت بین‌المللی آنان تأثیر مثبت و معنادار را نشان می‌دهد، اما بهبود شاخص برابری جنسیتی و آزادی‌های فردی در کشور بر روند مهاجرت تأثیر منفی و معناداری دارد. از این رو، شایسته است در سیاست‌های کلان با ارتقای شاخص‌های برابری جنسیتی، بازنگری قوانین و مقررات فضای کسب و کار زنان، فراهم‌سازی و حمایت کارآفرینی برای حضور در بازار کار و فعالیت‌های اقتصادی در مسیر توسعه کشور و خلق و تربیت نسلی پیشرو در علوم و فنون برتر گام برداشت.

واژگان کلیدی: زنان، مهاجرت بین‌المللی، جهانی شدن، کارآفرینی

طبقه‌بندی JEL: J16، F22، F60، L26.

* نویسنده مسئول: a.shahabadi@alzahra.ac.ir

۱. مقدمه

درک پیچیدگی‌های جنسیتی مهاجرت بین‌المللی زنان از اهمیت بالایی برخوردار است و می‌تواند مزایای مهاجرت را برای زنان به عنوان نیمی از جمعیت مهاجران افزایش دهد و از تحمیل هزینه‌های اقتصادی و اجتماعی بر آنان و خانواده‌هایشان و همچنین کشورهای مبدا و مقصد مهاجرت جلوگیری کند؛ زیرا مهاجرت بین‌المللی زنان در سطح فردی اغلب برای رهایی از محدودیت‌های اجتماعی و در سطح خانوادگی برای بهبود وضعیت معیشت خانوادگی و تامین آتیه فرزندان انجام می‌شود، اما افزایش بی‌رویه این پدیده - به مخصوص مهاجرت زنان جوان با تحصیلات و مهارت بالا و در سن باروری - می‌تواند عواقب خطرناکی مانند تشدید بحران جمعیتی، فروپاشی بنیان خانواده و کاهش رشد اقتصادی را در سطح ملی به دنبال داشته باشد. در سطح فردی نیز انجام کارهای خارج از توان در کشور مقصد باعث می‌شود زنان حتی هنگام بازگشت به وطن خود نیز قادر به ایفای نقش‌های خود نباشند.

همچنین عدم تامین محافظت اجتماعی زنان مهاجر در کشورهای خارجی می‌تواند آن‌ها را با مشکلات روانشناختی مواجه سازد. از این رو، با توجه به روند رو به رشد موقعیت اجتماعی زنان در کشورهای در حال توسعه و افزایش مهاجرت‌های فردی آنان به خارج و همچنین افزایش نقش آن‌ها در روند مهاجرت‌های خانوادگی، تعیین عوامل موثر بر مهاجرت بین‌المللی زنان با هدف کاهش عواقب منفی مهاجرت بر زندگی فردی و اجتماعی زنان مهم و ضروری می‌نماید.

سابقه مهاجرت بین‌المللی زنان به عنوان امری مستقل از مهاجرت مردان و خانواده به چند دهه اخیر برمی‌گردد. از این رو، تبیین حداکثری دلایل آن نیازمند در نظر گرفتن متغیرهای جدید و نوظهور جامعه بشری و حیظه زندگی زنان است. از جمله این متغیرها می‌توان به جهانی شدن اشاره کرد که با از بین بردن مرزهای جغرافیایی سبب جریان آزاد اندیشه، کالا، خدمات و سرمایه و همچنین جریان انسان‌ها و نیروی کار در بین کشورهای مختلف شده و روند تردد زنان در فضای فرامرزی را با اهداف اجتماعی، اقتصادی و سیاسی تسهیل و مهاجرت بین‌المللی آن‌ها را متاثر ساخته است. علاوه بر این، افزایش مشارکت اقتصادی زنان و رشد کارآفرینی آن‌ها سبب افزایش استقلال مادی آن‌ها شده و مهاجرت

ایشان به خارج را تحت تاثیر قرار داده است. همچنین افزایش درجه جهانی شدن اجتماعی، اقتصادی و سیاسی کشورها از طریق بسترسازی برای کارآفرینی زنان نیز می‌توانند مهاجرت بین‌المللی آنان را تحت تاثیر قرار دهد.

با وجود اهمیتی که تعیین تاثیر تعاملی جهانی شدن و کارآفرینی بر مهاجرت بین‌المللی زنان دارد، مطالعه‌ای با محوریت این موضوع در مطالعات انجام شده، سابقه ندارد. از این رو، تحقیق حاضر سعی کرده است تاثیر ابعاد اجتماعی، سیاسی و اقتصادی جهانی شدن و کارآفرینی زنان بر مهاجرت بین‌المللی آن‌ها را در کشورهای منتخب طی دوره ۲۰۲۰-۲۰۱۱ بررسی و تعیین و نتایج حاصله را در قالب پیشنهادات کاربردی جهت بهره‌برداری ذی‌نفعان ارائه کند.

سازماندهی مقاله حاضر در ادامه به این صورت است که در بخش دوم مبانی نظری و در بخش سوم پیشینه پژوهش ارائه می‌شود. در بخش چهارم به روش‌شناسی و تصریح مدل پرداخته خواهد شد. بخش پنجم به یافته‌های پژوهش اختصاص دارد و در بخش ششم با جمع‌بندی و نتیجه‌گیری، پیشنهادات ارائه خواهد شد.

۲. مبانی نظری

مهاجرت به عنوان یک عامل موثر بر جمعیت نیروی کار، توزیع نیروی کار بر حسب مهارت، تخصص و آموزش، نرخ اشتغال، ایجاد فرصت‌های شغلی، سرمایه‌گذاری و تولید کالا و خدمات مطرح بوده و بنا به تعریف عبارت است از: جابه‌جایی مردم از یک مکان به مکانی دیگر برای کار یا زندگی.

مهاجرت یک پدیده دو بعدی بوده که سبب رشد و شکوفایی کشورهای مبدا و مقصد می‌شود و نوع تبادل فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی مثبت را به وجود می‌آورد. اثرات اقتصادی مهاجرت شامل: آثار بازار کار، آثار تقاضای کل در بازار کالا و خدمات، آثار بازار پول (نقل و انتقالات پولی)، ایجاد شبکه‌های تجاری و سهولت سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی و تاثیر بر فرآیند تولید و ترکیب عوامل تولید است.

آثار اجتماعی مهاجرت شامل: آثار ترکیب جمعیت، زبان، نوآوری‌های فرهنگی، انتقال و اشاعه فرهنگی، افزایش دانش و کسب مهارت‌های فنی و حرفه‌ای است (عیسی‌زاده و همکاران، ۱۳۹۹).

مهاجرت به کلیه جابه‌جایی افراد در داخل (درون کوچ) یا خارج (برون کوچ) یک کشور یا کشورهای خاص اشاره دارد. جمعیت مهاجر بر اساس محل تولد (متولد خارجی) یا تابعیت (خارجی‌ها) تعریف می‌شود. مهاجران در یکی از چندین دسته طبقه‌بندی می‌شوند: خانواده، جابه‌جایی آزاد، کار، بشردوستانه، خانواده همراه کارگران یا موارد دیگر^۱.

در دهه‌های ۱۹۷۰ و ۱۹۸۰ به تدریج جنسیت وارد مباحثات و پژوهش‌های مهاجرتی شد. به طور مشخص، تودارو^۲ در سال ۱۹۸۴ با استفاده از معیار وضعیت تاهل و دلیل مهاجرت، مهاجرت زنان را به چهار نوع اصلی زیر تقسیم کرد:

۱- زنان متاهلی که برای یافتن شغل مهاجرت می‌کنند. ۲- زنان مجردی که برای یافتن شغل مهاجرت می‌کنند. ۳- زنان مجردی که برای ازدواج مهاجرت می‌کنند. ۴- زنان متاهلی که در یک مهاجرت جمعی بدون توجه به شغل مهاجرت می‌کنند.

فرآیند مهاجرت از نقطه نظر روابط، نقش‌ها و سلسله مراتب جنسیتی تاثیرگذار بر مهاجرت به سه مرحله قبل از مهاجرت، مرحله انتقال و عبور از مرزها و مرحله تجربه مهاجران در مقصد متمایز شده که در هر یک از این مراحل می‌توان نتایج متفاوتی را برای زنان متصور شد؛ در مرحله قبل از مهاجرت، عوامل متعدد فردی و خرد مانند مراحل جنسیتی در چرخه زندگی و عوامل کلان و سیستمی مانند اقتصاد ملی موجب شکل‌گیری تصمیمات مهاجرتی می‌شوند.

زنان می‌توانند در فرآیند مهاجرت نقش‌های متفاوتی (فعال و منفعل) داشته باشند و داشتن هر کدام از این نقش‌ها به یک سری عوامل و تعیین‌کننده‌ها در بستر اجتماعی-فرهنگی جامعه مورد مطالعه بستگی دارد. به طور کلی، در مهاجرت‌های غیرتبعی و مستقل

1. <https://www.oecd-ilibrary.org/social-issues-migration-health/migration/indicator>

2. Todaro, M.

زنان، وضعیت و موقعیت اقتصادی و اجتماعی زنان در جامعه مبدا و فرض زنان از موقعیت‌های خود در جامعه مقصد نقش عمده‌ای در تصمیم آن‌ها به مهاجرت ایفا می‌کند. پژوهش حاضر در چهارچوب رویکرد ساختاری معتقد است یک عامل نمی‌تواند نیروی منفرد موثر بر مهاجرت زنان تلقی شود، بلکه مهاجرت زنان در پاسخ به طیف گسترده‌ای از عوامل با اثربخشی متفاوت رخ می‌دهد و در این بین، کارکردهای ساختار اقتصادی، اجتماعی، سیاسی جامعه میزبان بر تصمیم‌گیری زنان برای مهاجرت بین‌المللی نقش بسزایی دارند. فرضیه اصلی پژوهش نیز چنین است که جهانی شدن در تعامل با کارآفرینی زنان بر مهاجرت بین‌المللی زنان تاثیر معناداری دارد؛ زیرا مهاجرت بین‌المللی زنان، تابع درآمد و استقلال مالی آنان است و از کارآفرینی زنان تاثیر مستقیم می‌پذیرد؛ چون داشتن توان کارآفرینی این امکان را ایجاد می‌کند که زنان بتوانند در نقاط مختلف جهان از فرصت‌ها بهره بگیرند. کارآفرینی محرک اساسی سلامت و ثروت اجتماعی است. همچنین موتور قدرتمند رشد اقتصادی است که موجب ترویج ضرورت نوآوری می‌شود که نه تنها برای بهره‌برداری از فرصت‌های جدید، ارتقای بهره‌وری و ایجاد اشتغال، بلکه برای رسیدگی به برخی از بزرگ‌ترین چالش‌های جامعه لازم است (گزارش کارآفرینی زنان، ۲۰۲۱)^۱. زنان کارآفرین نوآور، راه‌حل‌های جدیدی را با منابع جدید ارزشی که توسط رقبا ارائه نشده است، به بازار می‌آورند. کارآفرینان بین‌المللی در خارج از مرزهای ملی خود نیز به رقابت جهانی اقتصاد کشورشان کمک می‌کنند^۲.

پس زنان کارآفرین از بنیه مالی قوی‌تر برای تقبل هزینه‌های مهاجرت و اقامت برخوردارند که می‌تواند بر مهاجرت آنان به خارج تاثیر مثبت بگذارد. علاوه بر این، کارآفرینی زنان با برخورداری آن‌ها از درآمد بالا، امکانات رفاهی استاندارد و منزلت اجتماعی خوب در داخل نیز همراه است و در نقش عامل بازدارنده مهاجرت آن‌ها به خارج عمل می‌کند (Sultana & Fatima, 2017). همچنین وجود فرصت‌های کسب و کار جهت عملی کردن طرح‌ها و ایده‌های خلاقانه زنان در داخل مرزهای یک کشور سبب افزایش خودباوری و حضور پررنگ زنان به عنوان شخص مفید در جامعه شده و آن‌ها را

1. Women's Entrepreneurship 2020/21: Thriving Through Crisis

2. Women's Entrepreneurship Report 2018/2019

قادر می‌سازد با تکیه بر توانایی‌های خود به طور مستقل درآمد کسب کنند و به زندگی امید بیشتری داشته باشند و این انگیزه مهاجرت به خارج را کاهش می‌دهد (اسمعیلی و محمودیان، ۱۳۹۵).

مهاجرت بین‌المللی بخشی از فرآیند جهانی‌شدن و افزایش هم‌پیوندی اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی جوامع با دنیای خارج است و از جهانی‌شدن تاثیر مستقیم می‌پذیرد (Li, 1966). به طور مشخص، جهانی‌شدن اجتماعی و پیشرفت ابزارهای رسانه‌ای و توسعه سیستم‌های حمل‌ونقل سبب «فشرده‌گی زمان و فضا، ایجاد «دهکده جهانی» و تغییرات اجتماعی - ارزشی در کشورهای مختلف جهان شده و از یک سو، با کم رنگ کردن مظاهر فرهنگ ملی و خرده‌فرهنگ‌های بومی و ایجاد یک دستی بیشتر در شرایط اجتماعی کشورها میل مهاجرت زنان به خارج را کاهش داده است و از سوی دیگر، اگر آشنایی بیشتر ملل و همگونی و وحدت بین فضاهای داخلی و خارجی مطابق انتظار زنان نباشد، تمایل آن‌ها به حرکت از فضاهای بسته‌تر به سوی فضاهای بازتر برای دستیابی به موقعیت و فرصت‌های جدید و بهتر را به دنبال دارد و مهاجرت بین‌المللی زنان را تشدید می‌کند (Noyori-Corbett & Moxley, 2016). بدیهی است مهاجرت فرزندان، اقوام و دوستان به خارج، تمایل بازماندگان به مهاجرت جهت به نزدیکی محل زندگی آنان را به همراه دارد و می‌تواند مهاجرت بین‌المللی زنان را مضاعف کند (Kyzma, 2009).

جهانی‌شدن سیاسی و اولویت یافتن راهبرد برون‌گرایی در سیاست خارجی کشورها سبب ایجاد تفاهم بین دولت‌های ملی با سازمان‌های منطقه‌ای و بین‌المللی می‌شود و گسترش همکاری‌های دوسویه و سازنده آن‌ها و انعقاد قراردادهای دوجانبه و چندجانبه برای قاعده‌مندی امر مهاجرت بین‌المللی می‌شود و ضمن کاهش رویه‌ها و عملکردهای متشتت دولت‌های ملی، طی تشریفات قانونی مهاجرت بین‌المللی زنان نظیر اخذ رواید را تسهیل و تسریع می‌سازد. علاوه بر این، جهانی‌شدن سیاسی و مشارکت هر چه بیشتر کشورها در پیمان‌های منطقه‌ای و مأموریت‌های سازمان ملل سبب افزایش نفوذ سیاسی آن‌ها و احترام بیشتر شهروندان این کشورها نزد جامعه جهانی می‌شود و پذیرش زنان مهاجر این کشورها را در کشورهای مقصد تسهیل می‌کند. همچنین بهبود جهانی‌شدن سیاسی موجب شکل‌گیری فرصت‌ها در کشورهای مبدا شده و این امر به بهره‌گیری از

فرصت‌ها در کشورهای مبدا کمک کرده و انگیزه مهاجرت را کاهش می‌دهد (Fleury, 2016).

حرکت اقتصادهای ملی به سمت همگرایی، جمع‌گرایی و گسترش توافقات بین‌المللی و کاهش موانع تعرفه‌ای و غیرتعرفه‌ای با رشد تجارت خارجی، تسهیل جذب سرمایه-گذاری خارجی، بهره‌گیری از دانش، فناوری و مهارت‌های نوین مدیریتی شرکت‌های بین‌المللی و بهره‌مندی از تقسیم کار بین‌المللی همراه است و چنانچه با رشد اقتصادی و بهبود فضای کسب و کار داخلی همراه شود در جهت کاهش مهاجرت بین‌المللی زنان عمل می‌کند. این در حالی است که اگر ادغام در اقتصاد جهانی با واردات بی‌رویه کالاهای مصرفی، تعطیلی کسب و کارهای داخلی و تخریب موقعیت‌های شغلی منجر شود در جهت افزایش مهاجرت بین‌المللی زنان به منظور دستیابی به شرایط بهتر برای زندگی و رهایی از بیکاری عمل می‌کند (علمی، ۱۳۹۸).

جهانی شدن از مجرای تاثیرگذاری بر کارآفرینی زنان بر مهاجرت بین‌المللی آنان تاثیر غیرمستقیم می‌گذارد. جهانی شدن اگر با تسهیل فرآیند واردات کالاهای واسطه‌ای، ماشین‌آلات و تجهیزات مورد نیاز زنان کارآفرینان و جذب سرمایه‌های مالی و فناوری‌های نوین خارجی و بهره‌گیری از تجارب بازاریابی شرکت‌های چندملیتی همراه باشد به توسعه فضای کارآفرینی زنان و کاهش انگیزه آنان برای پیگیری فرصت‌های کسب و کار و شکوفا کردن استعدادهای خود در خارج از مرزهای جغرافیایی می‌انجامد. در غیر این صورت اگر سطح توسعه یافتگی و کیفیت حکمرانی کشورها بسیار پایین باشد، می‌تواند با گسترش بی‌رویه واردات کالاهای خارجی و تخریب کسب و کارهای داخلی و فضای کارآفرینی همراه و مهاجرت بین‌المللی زنان را تشدید کند (Sultana & Fatima, 2017) و حاتمی و همکاران، ۱۳۹۱).

۳. پیشینه پژوهش

پیش از مرور پیشینه پژوهش، بررسی مطالعات تجربی بیانگر آن است که مطالعه جامعی در خصوص اثر جهانی شدن و کارآفرینی زنان بر مهاجرت‌های بین‌المللی زنان صورت

نگرفته است. با این حال برخی از تحقیقات انجام شده با محوریت مهاجرت به طور عام و مهاجرت زنان به طور خاص مورد اشاره قرار می‌گیرد.

مورالز و همکاران^۱ (۲۰۲۲) با تکیه بر مفاهیم آمیخته‌سازی، نقش تعدیل‌کننده ویژگی‌های کلیدی اقتصادی، اجتماعی- فرهنگی و نهادی روی تفاوت‌های کارآفرینی بومیان مهاجر، بینش‌های مهمی را در مورد اینکه چگونه شرایط محیطی مناسب می‌تواند بر احتمال تفاوت راه اندازی و اداره کسب و کارهای شخصی میان بومیان و مهاجران تاثیر بگذارد، ارائه داده‌اند. در بررسی تاثیر متقابل عوامل سطح فردی و کلان در پیش‌بینی اشکال مختلف کارآفرینی با در نظر گرفتن مزایای آن برای افراد و جامعه، نتایج حاکی است از:

نخست، رونق اقتصادی و توسعه کشورها احتمال کارآفرینی مهاجران را نسبت به کارآفرینی بومی افزایش می‌دهد.

دوم، فرصت‌های بازار و فرهنگ کارآفرینی جذابیت کارآفرینی را در یک کشور افزایش می‌دهد. در کشورهایی که فرصت‌های بازار کمتر و فرهنگ کارآفرینی ضعیفی دارند، مهاجران بیشتر از بومی‌ها کارآفرین هستند و در کشورهایی با فرصت‌های بازار بیشتر و فرهنگ کارآفرینی قوی‌تر، کارآفرینی مسیر جذابی را برای همه ارائه می‌کند، اما عمدتاً بومی‌ها از آن‌ها بهره‌برداری کرده و منتفع می‌شوند.

سوم، در جوامع فردگرا که در روندهای جهانی شدن قرار دارند و راغب هستند از نظر اقتصادی- اجتماعی پیشرفته‌تر باشند به نظر هم بیشتر با کارآفرینی جمعیت مهاجر آشنا و هم بیشتر به آن وابسته هستند. مهاجران در این جوامع کارآفرین خواهند بود.

پترز و لبلانگ^۲ (۲۰۲۲) درخصوص تاثیر مهاجرت بر جهانی شدن کشورها مطالعه کرده‌اند. نتایج نشان می‌دهد شبکه‌های مهاجر جزء ضروری نظم اقتصادی بین‌المللی آزادی‌خواه (لیبرال) هستند؛ نظمی که پایه و اساس جهانی شدن را فراهم می‌کند. جابه‌جایی فراملی جمعیت - برای کار، تحصیل یا اهداف دیگر - گسترش اطلاعات،

---

1. Morales, C., et al.

2. Leblong, D. & Peters, M.E.

هنجارها و رفتارها را مضاعف و تبادلات اقتصادی را افزایش داده‌اند. این امر به ویژه در حمایت از جهانی شدن در کشورهای در حال توسعه مهم بوده است.

دی براو^۱ (۲۰۱۹) با استفاده از داده‌های تابلویی پنج کشور آسیا و آفریقا به بررسی عوامل موثر بر مهاجرت جوانان روستایی به پنج کشور مختلف پرداخته‌اند. نتایج نشان داد خصوصیات فردی نسبت به خصوصیات خانوار یا روستا نقش بیشتری در مهاجرت جوانان دارد. همچنین درباره ارتباط بین محدودیت‌های اعتباری یا محرومیت نسبی با مهاجرت شواهد کمی مشاهده شد که با نتایج موجود در ادبیات مهاجرت تفاوت دارد.

بوتنا و همکاران^۲ (۲۰۱۸) عوامل موثر بر مهاجرت زنان در کشور آفریقایی لسوتو را با استفاده از داده‌های اولیه جمع‌آوری شده در مارس-آوریل ۲۰۱۵ مورد مطالعه قرار داده‌اند و نتایج نشان داد مهاجرت زنان در درجه اول تابعی از فشار اقتصادی ناشی از شوک‌های وارده به خانواده مانند از دست دادن شغل سرپرست خانوار، مرگ وی و یا وضعیت بد محصولات زراعی است.

سلطانا و فاطیما^۳ (۲۰۱۷) تاثیر عوامل اقتصادی و جمعیتی بر مهاجرت زنان بنگلادشی را با استفاده از داده‌های دوره ۲۰۰۰ تا ۲۰۱۲ را بررسی کرده‌اند. نتایج نشان داد تولید ناخالص داخلی سرانه بنگلادش به عنوان شاخص توسعه کشور مبدا بر مهاجرت زنان تاثیر منفی و معناداری دارد. در مقابل، تولید ناخالص داخلی سرانه کشور مقصد با افزایش فرصت‌های اقتصادی و استانداردهای خوب زندگی بر مهاجرت زنان بنگلادشی تاثیر مثبت و معناداری دارد. شاخص‌های بازار کار بنگلادش مانند اندازه بخش‌های تولیدی، خدماتی و کشاورزی نیز در ایجاد انگیزه در زنان برای مهاجرت نقش بسزایی دارند. عامل جمعیتی نرخ باروری در بنگلادش با افزایش تعداد افراد وابسته در خانه مانع از مهاجرت زنان می‌شود، اما نرخ باروری کشور مقصد با افزایش تقاضا برای مهاجران زن به عنوان کارگران خانگی سبب افزایش مهاجرت می‌شود.

---

1. De Brauw, A.

2. Botea, I., et al.

3. Sultana, H. & Fatima, A.

فلوری^۱ (۲۰۱۶) یک ارزیابی جامع از ادبیات جنسیتی و مهاجرتی ارائه داده است. به زعم وی، مهاجرت می‌تواند استقلال، سرمایه انسانی و عزت نفس زن و همچنین اقتدار و ارزش آن در خانواده و جامعه را بهبود ببخشد. همچنین می‌تواند هنجارهای اجتماعی را عادلانه‌تر به پیش ببرد و دسترسی زنان به منابع را بهبود بخشد، اما موانع بسیاری وجود دارد که سودمندی مهاجرت را محدود می‌کند. از آن جمله می‌توان به هنجارها یا قوانین اجتماعی، تبعیض جنسیتی و نژادی و آسیب‌پذیری خاص جنسیت اشاره کرد. از این رو با تأکید بر حمایت از حقوق زنان مهاجر و دسترسی زنان به خدمات بهداشتی و منابع مالی و حقوقی توصیه کرد دولت‌ها به معاهدات و کنوانسیون‌های بین‌المللی حمایت از حقوق زنان مهاجر پیوندند و از ایجاد تبعیض و ممانعت در دسترسی زنان به بازار کار خودداری کنند.

نیوری کربت و ماکسلی^۲ (۲۰۱۶) تأثیر نابرابری در کشور مبدأ بر مهاجرت زنان دو کشور آمریکای جنوبی و یک کشور آمریکای شمالی به ایالات متحده آمریکا را بررسی کرده‌اند. نتایج نشان داد عامل اصلی مهاجرت زنان از دو کشور آمریکای جنوبی ضرورت دستیابی به شغل و ارسال پول برای خانواده است، اما عامل اصلی مهاجرت زنان از کشور شمالی جست‌وجوی فرهنگ لیبرال‌تر، تحرک اجتماعی و دستیابی به وضعیت بهتر نسبت به کشور خود جهت تحقق آرزوها است.

خواجه‌نوری و شریفی (۱۴۰۱) به بررسی روندها، انواع و ویژگی‌های مهاجرت‌های بین‌المللی زنان، مطابق با آخرین آمارها و گزارش‌های سازمان‌های جهانی پرداخته‌اند. نتایج مطالعه نشان داد که این روند را می‌توان در بسترهای جهانی شدن و جنسیت مورد مذاقه قرار داد؛ به‌ویژه جهانی شدن تقاضا برای نیروی کار زنانه ارزان و فرمان‌بر را به طور چشمگیری افزایش داده است. زنان ممکن است آزادانه و یا به اجبار دست به مهاجرت بزنند. همچنین برای زنان، مهاجرت می‌تواند به انگیزه‌هایی از تبعیض‌ها و هنجارهای جنسیتی فرمان‌بردار کردن زنان باشد. امکان ایجاد فرصت‌های برابر برای زنان در

---

1. Fleury, A.

2. Noyori-Corbett, Ch. & Moxley, D.

جابه‌جایی‌های بین‌المللی و کسب فرصت‌های اقتصادی و اجتماعی مقتضی به دور از کلیشه‌های جنسیتی را می‌توان به عنوان مصداقی از سطوح توسعه در نظر آورد. ابونوری و همکاران (۱۴۰۰) اثرات نابرابری جنسیتی بر فرار مغزها در کشورهای در حال توسعه را بررسی کرده‌اند. نتایج برآورد مدل نشان می‌دهد شاخص نابرابری جنسیتی تأثیری غیرخطی بر فرار مغزها داشته است. شاخص نابرابری جنسیتی در سطوح پایین آن تأثیری منفی بر فرار مغزها برجای گذاشته، اما افزایش سطح شاخص نابرابری جنسیتی و عبور آن از سطح آستانه ۰/۶۱۸، موجب تشدید فرار مغزها شده است. بنابراین، تشدید نابرابری جنسیتی عاملی در جهت افزایش مهاجرت نخبگان از کشورهای در حال توسعه محسوب می‌شود. وقفه اول فرار مغزها و آزادی بیان اثری مثبت بر فرار مغزها از کشورهای در حال توسعه داشته و کنترل فساد و ثبات سیاسی اثری منفی بر فرار مغزها و مهاجرت نخبگان داشته است.

حسینی و همکاران (۱۳۹۹) برای تحقیق در عوامل موثر بر گرایش نخبگان فرهنگی به مهاجرت به کشورهای توسعه یافته؛ ابتدا، گرایش نخبگان فرهنگی به مهاجرت را بررسی و در مرحله بعد به علل و عوامل موثر با استفاده از نظریه‌ها و رویکردهای متفاوت از جمله نظریه‌های جاذبه و دافعه، جهانی شدن، چرخش مغزها و نظریه مهاجرت بین‌المللی نیروی انسانی به تبیین پدیده مذکور پرداخته شده است. تاکید این پژوهش روی نظریه جاذبه و دافعه بوده و چهارچوب نظری در ابعاد چهارگانه نظام اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و فرهنگی پارسنزی^۱ دیده شده است. در نتایج به دست آمده مشخص شد گرایش نخبگان به مهاجرت به کشورهای توسعه یافته در حد بالا وجود دارد و به ترتیب عوامل فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی جامعه مبدا بسیار موثر بوده است. ضریب تعیین چندگانه نشان می‌دهد ۲۳ درصد علل مهاجرت نخبگان به کشورهای توسعه یافته از ترکیب ابعاد چهارگانه جامعه مبدا و مقصد تشکیل شده است.

علوم (۱۳۹۸) رابطه جهانی شدن و مهاجرت‌های بین‌المللی را بررسی و به این نتیجه رسیده است که جهانی شدن سبب تسریع، گسترش و تنوع بخشی به مهاجرت‌های بین‌المللی می‌شود.

صادقی و همکاران (۱۳۹۷) رابطه ابعاد و سطوح سرمایه اجتماعی با تمایل ایرانی‌ها به مهاجرت به خارج را بررسی کرده‌اند. نتایج نشان داد ۳۷ درصد پاسخگویان از سرمایه اجتماعی پایینی برخوردار بوده‌اند و حدود یک چهارم پاسخگویان نیز تمایل زیادی به مهاجرت خارج از کشور دارند. نتایج تحلیل دو متغیره نشان داد تمامی ابعاد و سطوح سرمایه اجتماعی با تمایل به مهاجرت خارج از کشور رابطه منفی و معنی‌داری دارند. براساس نتایج تحلیل چند متغیره (آزمون رگرسیون رتبه‌ای^۱) با کنترل متغیرهای جمعیتی و زمینه‌ای، سرمایه اجتماعی همچنان تاثیر منفی و قوی بر میزان تمایل به مهاجرت به خارج دارد.

محمودیانی و محمودیان (۱۳۹۷) نقش زنان در مهاجرت‌های خانوادگی به استان تهران را طی دوره ۱۳۸۵ تا ۱۳۹۵ بررسی کرده‌اند. نتایج نشان داد نارضایتی زنان از محل سکونت خود (شهر/روستا) به مشارکت بیشتر آن‌ها در تصمیم‌گیری به مهاجرت به استان تهران منجر شده است. همچنین افزایش قدرت زنان در خانواده، مشارکت آنان در جریان مهاجرت خانوادگی را بیشتر کرده است. علاوه بر این، بیشترین مشارکت زنان به ترتیب در مهاجرت‌های زن‌محور، فرزندمحور و شوهرمحور رخ داده است.

اسمعیلی و محمودیان (۱۳۹۶) نقش زنان در فرآیند مهاجرت به شهر همدان و عوامل موثر بر آن را بررسی کرده‌اند. نتایج نشان داد چهار متغیر تحصیلات زنان، سن هنگام مهاجرت، میزان استقلال زنان قبل از مهاجرت و سال ورود به شهر همدان از سطح معناداری برخوردار هستند. دیگر نتایج پژوهش نشان داد ساختار تصمیم‌گیری درباره مهاجرت به تدریج از مردان به زنان تسری یافته و با گذشت زمان و افزایش منزلت اجتماعی زنان، نقش آن‌ها در فرآیند مهاجرت بیشتر شده است.

اسمعیلی و محمودیان (۱۳۹۵) به بررسی مهاجرت‌های شغلی و تحصیلی زنان جوان و عوامل موثر بر آن در ایران طی دوره ۱۳۹۰-۱۳۸۵ پرداخته‌اند. نتایج نشان داد حدود یک پنجم زنان جوان به دلایل شغلی و تحصیلی مهاجرت و جابه‌جایی داشته‌اند. همچنین نتایج تحلیل رگرسیون چندمتغیره نشان داد وضعیت تاهل (مجرد بودن زنان)، سرپرست خانوار

---

1. Ordinal regression

بودن زنان، ضریب نفوذ اینترنت، تحصیلات دانشگاهی و مشارکت اقتصادی از مهم‌ترین عوامل اثرگذار بر مهاجرت‌های شغلی و تحصیلی زنان در سال‌های مورد مطالعه است. کارآفرینان به عنوان بازیگران کلیدی در دنیای تجارت شناخته می‌شوند. زنان مهاجر می‌توانند نقش مهمی در تولید ارزش و در نتیجه بر رفاه اجتماعی اقتصاد کشور میزبان تاثیر مثبت داشته باشند. شرکت می‌تواند ابزار مهمی در روند ادغام مهاجران باشد. تعداد زیادی از زنان مهاجر نیز می‌توانند منبع شغلی مهمی باشند که به نوبه خود می‌تواند سیستم رفاهی را به شدت کاهش دهد و در مناطقی که این مهاجران زندگی می‌کنند، درآمد ایجاد کند. علاوه بر این، با شبکه‌سازی در سراسر زنجیره تامین، می‌تواند کارآفرینی و مشاغل بیشتری را برای سایر مهاجران فراهم کند که به نوبه خود می‌تواند تاثیر مثبتی بر اقتصاد به عنوان یک کل داشته باشد (عاشق الاسلام، ۲۰۲۱) (Ashiqul Islam, 2021).

قوه کارآفرینی و خلاقیت زنان، تلاش در ارتقای کیفیت و استانداردهای زندگی موجب می‌شود در دنیای بهم پیوسته و بدون مرز امروزی بدنبال شرایط کاری، درآمدی و... مطلوب‌تر، مهاجرت کنند.

پیشینه پژوهش‌های انجام شده در مورد مهاجرت زنان اکثراً با رویکرد بررسی علل مهاجرت، تبعیض‌ها و نابرابری‌های جنسیتی، جهانی شدن و عواملی از این دست است و در حوزه تاثیر متقابل جهانی شدن و کارآفرینی به عنوان علل مهم و موثر بر آن تحقیقی صورت نپذیرفته است. شناخت چگونگی تاثیرات عوامل مذکور در اتخاذ تصمیم و سیاستگذاری‌های کلان ضروری می‌نماید تا بتوان از نیروهای بالقوه نوآور و کارآفرین برتر مذکور در جهت توسعه و رشد اقتصادی کشور بهره جست. در مطالعه پیش رو تلاش بر پر کردن خلاء موجود در این زمینه شده است.

۴. روش‌شناسی پژوهش

این تحقیق از تحلیل رگرسیون چند متغیره^۱، رهیافت داده‌های تابلویی^۲، روش گشتاورهای تعمیم‌یافته^۳ و نرم افزار استتا^۴ برای برآورد تاثیر متقابل جهانی شدن و کارآفرینی بر مهاجرت بین‌المللی زنان استفاده کرده است. جامعه آماری تحقیق شامل کلیه کشورهای در حال توسعه است که از این بین تعداد ۲۸ کشور در حال توسعه^۵ از جمله ایران که آمارهای مورد نیاز آن‌ها در دسترس بود به عنوان نمونه مورد مطالعه انتخاب و مابقی به صورت سیستماتیک حذف شده‌اند. آمارهای ثانویه متغیرهای تحقیق نیز از مراجع آماری مشروحه در جدول (۱) گردآوری شده است.

جدول ۱. متغیرهای پژوهش

نوع متغیر	نام متغیر	پایگاه آماری به نشانی اینترنتی
وابسته	مهاجرت	سازمان همکاری اقتصادی و توسعه https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=MIG
	بین‌المللی زنان	
توضیحی	جهانی شدن	موسسه تحقیقات در زمینه کسب و کار https://kof.ethz.ch/
	کارآفرینی زنان	دیده‌بان جهانی کارآفرینی https://www.gemconsortium.org/
	تحصیلات زنان	بانک جهانی https://www.worldbank.org/indicator
	فلاکت اقتصادی	بانک جهانی https://www.statista.com/statistics/
	تبعض جنسیتی	مجمع جهانی اقتصاد https://reports.weforum.org/
	آزادی‌های فردی	موسسه لگاتوم www.prosperity.com/

1. Multivariate Regression

2. Panel Data

3. Stata

4. Generalized Moment's Method

۵. آرژانتین، آفریقای جنوبی، آنگولا، اروگوئه، اکوادور، اندونزی، ایران، برزیل، بلغارستان، بوسنی و هرزگوین، پاناما، پرو، تایلند، جامائیکا، چین، روسیه، رومانی، قزاقستان، کرواسی، کلمبیا، گواتمالا، لبنان، مالزی، مراکش، مصر، مکزیک، ویتنام و هند.

مهاجرت بین‌المللی زنان متغیر وابسته تحقیق است که از نسبت تعداد زنان مهاجر کشورهای منتخب به مجموع کشورهای عضو سازمان همکاری اقتصادی و توسعه به عنوان شاخص عملیاتی آن استفاده شده و داده‌های آن در مقاطع زمانی ابتدا، انتها و میانگین دوره مورد مطالعه در جدول (۲) ارائه شده است. بر این اساس، چین و پاناما به ترتیب شاهد بیشترین و کمترین تعداد مهاجرت زنان به کشورهای عضو سازمان همکاری اقتصادی و توسعه بوده‌اند. ایران در بین ۲۸ کشور منتخب در رده دوازدهم قرار گرفته است. از مقایسه نسبت زنان مهاجر به کل جمعیت زنان در کشورهای منتخب نتایج متفاوتی به دست می‌آید و کشورهای رومانی و اندونزی به ترتیب شاهد بیشترین و کمترین نسبت مهاجرین زن (به کل جمعیت زنان) بوده‌اند و ایران نیز در بین ۲۸ کشور منتخب در رده هفدهم قرار گرفته است. در حالی که میانگین تعداد مهاجران زن ورودی به کشورهای عضو سازمان همکاری اقتصادی و توسعه از مبدا کشورهای منتخب و جهان در ابتدای دوره نسبت به انتهای دوره به ترتیب با رشد ۲۹ و ۲۱ درصدی همراه بوده است. میانگین تعداد زنان مهاجر ورودی از ایران به کشورهای عضو سازمان همکاری اقتصادی و توسعه با شیب تندتری افزایش یافته و در انتهای دوره نسبت به ابتدای دوره رشد ۸۷ درصدی داشته است.

جدول ۲. تعداد زنان مهاجر از کشورهای منتخب به مجموع کشورهای عضو OECD (واحد: نفر)

رتبه	میانگین دوره		۲۰۱۸	۲۰۱۱	کشور
	تعداد				
۱۹	۹,۶۷۴		۱۱,۷۲۹	۸,۶۰۰	آرژانتین
۲۰	۹,۰۸۳		۱۱,۳۰۱	۹,۰۰۹	آفریقای جنوبی
۲۷	۱,۸۵۳		۲,۴۸۹	۱,۶۷۸	آنگولا
۲۶	۱,۹۷۲		۲,۳۷۷	۲,۰۱۰	اروگوئه
۱۸	۱۲,۱۸۲		۱۲,۶۳۷	۱۴,۰۸۱	اکوادور
۲۱	۸,۴۹۹		۱۰,۰۱۹	۷,۷۳۵	اندونزی
۱۲	۲۷,۶۵۱		۳۹,۱۴۴	۲۰,۹۷۶	ایران
۹	۳۸,۳۵۷		۶۰,۳۵۲	۳۶,۳۷۴	برزیل
۸	۴۴,۸۷۸		۴۸,۹۱۱	۳۶,۸۲۶	بلغارستان

ادامه جدول ۲.

میانگین دوره		کشور		
رتبه	تعداد	۲۰۱۸	۲۰۱۱	
۱۷	۱۲,۲۵۵	۱۵,۷۰۴	۷,۴۸۱	بوسنی و هرزگوین
۲۸	۱,۱۱۵	۷۸۹	۱,۲۷۱	پاناما
۱۳	۲۳,۴۹۹	۲۰,۶۷۳	۲۸,۵۳۵	پرو
۱۱	۳۵,۶۴۵	۶۰,۲۵۱	۲۳,۵۲۴	تایلند
۱۶	۱۲,۷۶۲	۱۳,۰۸۱	۱۲,۰۴۳	جامائیکا
۱	۲۰۷,۳۳۶	۲۰۴,۱۷۶	۱۹۸,۳۶۰	چین
۶	۴۸,۱۷۷	۵۶,۰۷۸	۴۰,۱۴۳	روسیه
۲	۱۴۴,۷۳۳	۱۴۷,۴۵۹	۱۴۳,۰۰۸	رومانی
۲۳	۷,۴۴۸	۱۵,۰۸۸	۳,۶۲۸	قزاقستان
۱۴	۱۹,۰۱۴	۳۶,۱۴۰	۵,۵۱۶	کرواسی
۱۰	۳۷,۵۶۴	۵۰,۰۲۰	۳۴,۳۴۴	کلمبیا
۲۲	۷,۸۲۳	۸,۸۲۵	۷,۳۴۱	گواتمالا
۲۵	۵,۳۵۹	۵,۱۶۲	۵,۳۷۶	لبنان
۲۴	۶,۹۲۴	۷,۴۴۲	۶,۳۵۱	مالزی
۷	۴۵,۰۸۱	۶۰,۲۳۳	۴۵,۹۱۴	مراکش
۴	۹۳,۴۹۰	۹۶,۲۷۵	۹۱,۲۴۳	مکزیک
۱۵	۱۴,۴۲۷	۱۹,۳۱۱	۱۰,۳۱۸	مصر
۵	۵۱,۵۶۶	۶۵,۴۳۵	۴۴,۴۳۳	ویتنام
۳	۱۰۰,۴۹۷	۱۲۶,۱۹۹	۷۹,۰۳۷	هند
۱,۰۲۹,۵۶۳	۱,۱۹۷,۳۰۰	۹۲۵,۱۵۶	تعداد کل زنان مهاجر از کشورهای منتخب به کشورهای عضو سازمان همکاری اقتصادی و توسعه	
۲,۸۰۶,۴۷۴	۲,۹۴۲,۱۳۰	۲,۴۳۶,۹۸۲	تعداد کل زنان مهاجر از جهان به کشورهای عضو سازمان همکاری اقتصادی و توسعه	
۳۶/۶۸	۴۰/۷۰	۳۷/۹۶	درصد سهم کشورهای منتخب از زنان مهاجر به کشورهای عضو سازمان همکاری اقتصادی و توسعه	

ماخذ: داده‌های مهاجرتی سازمان همکاری اقتصادی و توسعه به نشانی اینترنتی:

<https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=MIG>

جهانی شدن فرآیندی است که از طریق آن ایده‌ها، دانش، اطلاعات، کالاها و خدمات در سراسر جهان پخش می‌شوند.^۱

شاخص جهانی شدن KOF^۲ منتشره توسط موسسه تحقیقات در زمینه کسب و کار ابعاد اقتصادی، اجتماعی و سیاسی جهانی شدن کشورها را اندازه‌گیری می‌کند. این شاخص، جهانی شدن را در مقیاس ۱ تا ۱۰۰ اندازه‌گیری می‌کند که مقادیر بالاتر نشان‌دهنده درجه بالاتر جهانی شدن است.

جهانی شدن اقتصادی (مقیاس ۱ تا ۱۰۰) جریان‌های تجاری و جریان‌های مالی را پوشش می‌دهد. تجارت واقعی (بالفعل) با توجه به تجارت کالا و خدمات تعیین می‌شود. تجارت قانونی شامل حقوق گمرکی، مالیات و محدودیت‌های تجارت می‌شود.

جهانی شدن سیاسی (مقیاس ۱ تا ۱۰۰) به بخش واقعی با اشاره به تعداد سفارت‌خانه‌ها و سازمان‌های غیردولتی بین‌المللی مردم نهاد (NGO)^۳ و مشارکت در مأموریت‌های حافظ صلح سازمان ملل توجه دارد. بخش قانونی شامل متغیرهایی است که بر عضویت در سازمان‌های بین‌المللی و معاهدات بین‌المللی متمرکز است.

جهانی شدن اجتماعی (مقیاس ۱ تا ۱۰۰) از سه بخش تشکیل شده است که هر یک بخش واقعی و قانونی خود را دارد. تماس بین فردی در بخش واقعی با اشاره به اتصالات تلفن بین‌المللی، تعداد گردشگران و مهاجرت اندازه‌گیری می‌شود. در بخش قانونی با اشاره به اشتراک‌های تلفن، فرودگاه‌های بین‌المللی و محدودیت‌های ویزا اندازه‌گیری می‌شود. جریان اطلاعات در بخش واقعی با اشاره به درخواست‌های ثبت اختراع بین‌المللی، دانشجویان بین‌المللی و تجارت کالاهای با فناوری پیشرفته تعیین می‌شود. بخش قانونی دسترسی به تلویزیون و اینترنت، آزادی مطبوعات و اتصالات اینترنتی بین‌المللی را اندازه‌گیری می‌کند. نزدیکی فرهنگی در بخش واقعی از تجارت کالاهای فرهنگی، ثبت علائم تجاری بین‌المللی و تعداد رستوران‌های مک دونالد و فروشگاه‌های IKEA^۴

1. <https://www.techtarget.com/searchcio/definition/globalization>

2. KOF Swiss Economic Institute (Konjunkturforschungsstelle)

3. Non-governmental organization

4. Ingvar Kamprad (the founder's name), Elmtaryd (the farm where the founder grew up), and Agunnaryd (the founder's hometown).

اندازه‌گیری می‌شود. حوزه قانونی بر حقوق مدنی (آزادی شهروندان)، برابری جنسیتی و هزینه‌های عمومی برای آموزش مدرسه تمرکز دارد.

کارآفرین فردی است که با ایجاد یک کسب و کار جدید بیشتر خطرات (انواع ریسک) را تحمل می‌کند و از سود بیشتری می‌برد. فرآیند راه‌اندازی یک کسب و کار به عنوان کارآفرینی شناخته می‌شود.

کارآفرینان با استفاده از مهارت‌ها و ابتکارات لازم برای پیش‌بینی نیازها و ارائه ایده‌های جدید به بازار در هر اقتصادی نقش کلیدی ایفا می‌کنند. کارآفرینی که ثابت کند در پذیرش ریسک‌های ایجاد یک استارت‌آپ موفق است با سود و فرصت‌های رشد منتفع می‌شود. کارآفرینی یکی از منابعی است که اقتصاددانان آن را جزء لاینفک تولید می‌دانند، سه منبع دیگر زمین/منابع طبیعی، نیروی کار و سرمایه هستند. یک کارآفرین سه مورد اول را برای تولید کالا یا ارائه خدمات ترکیب می‌کند. آن‌ها معمولاً با احیا و خلق یک طرح تجاری، نیروی کار را استخدام و منابع مالی به دست می‌آورند و رهبری و مدیریت را برای کسب و کار فراهم می‌کنند.

کارآفرینی زمانی است که فردی که ایده‌ای نوین و متفاوت دارد بر اساس آن ایده عمل می‌کند و با ایجاد محصول/خدمتی جدید در بازار فعلی تغییر ایجاد می‌کند. کارآفرینی معمولاً به عنوان یک کسب و کار کوچک شروع می‌شود، اما چشم‌انداز بلندمدت آن بسیار بیشتر است و به دنبال سود بالا و گرفتن سهم بازار با یک ایده جدید نوآورانه است.^۱

در شاخص کارآفرینی که از پایگاه داده‌های اطلاعاتی دیده‌بان جهانی کارآفرینی استخراج شده است، اهداف کلیدی عبارتند از:

- کشف عواملی که فعالیت کارآفرینی را تشویق می‌کنند یا مانع آن می‌شوند؛ به ویژه در ارتباط با ارزش‌های اجتماعی، ویژگی‌های فردی و شرایط چهارچوب کارآفرینی.
- ایجاد بستری برای ارزیابی میزان تاثیر فعالیت‌های کارآفرینانه بر توسعه اجتماعی-اقتصادی (شامل رشد اقتصادی و فراگیر) در اقتصادهای فردی.

---

1. <https://www.investopedia.com/>

زمینه اجتماعی، فرهنگی، سیاسی و اقتصادی از طریق شرایط چهارچوب ملی نشان داده می‌شود که شامل امور مالی کارآفرینی، سیاست‌های دولت، برنامه‌های کارآفرینی دولتی، آموزش کارآفرینی، انتقال تحقیق و توسعه، زیرساخت‌های تجاری و قانونی، زیرساخت‌های فیزیکی، پویایی بازار داخلی و مقررات واردات، و هنجارهای فرهنگی و اجتماعی.

ارزش‌های اجتماعی در مورد کارآفرینی شامل باورهای اجتماعی در مورد کارآفرینی به عنوان یک انتخاب شغلی خوب، اینکه آیا کارآفرینان از موقعیت اجتماعی بالایی برخوردار هستند تا چه حد رسانه‌ها کارآفرینی را به طور مثبت در یک اقتصاد نشان می‌دهند و اینکه آیا شروع یک کسب و کار آسان است یا خیر.

ویژگی‌های فردی شامل ویژگی‌های جمعیت شناختی (جنس، سن و...)، ادراک از خود (قابلیت‌های درک شده، فرصت‌های درک شده، ترس از شکست) و انگیزه‌های شروع یک کسب و کار (یعنی ضرورت در مقابل فرصت) است.

فعالیت کارآفرینانه شامل مراحل متعددی از فرآیند کسب و کار (تولد، کسب و کار جدید، کسب و کار تاسیس شده و توقف)، تاثیر بالقوه (ایجاد شغل، نوآوری، بین‌المللی‌سازی) و نوع فعالیت (مانند کل فعالیت‌های کارآفرینی در مراحل اولیه یا TEA، کارآفرینی اجتماعی است.

کیفیت چهارچوب کارآفرینی بر اساس میانگین ارزش و میزان فهم و درک کارشناسان با استفاده از مقیاس لیکرت^۱ از یک (بسیار ناکافی) تا ۹ (بسیار کافی) برای اجزای چهارچوب کارآفرینی زیر است:

- تامین مالی کارآفرینی
- سیاست‌های دولت: حمایت و ارتباط
- سیاست‌های مربوط به مالیات و بوروکراسی
- برنامه‌های کارآفرینی دولت
- آموزش کارآفرینی در مرحله مدرسه، آموزش کارآفرینی در مرحله بعد از مدرسه و آموزش کارآفرینی
- انتقال تحقیق و توسعه (R&D)

---

1. Likert scale

■ زیرساخت‌های تجاری و قانونی

■ پویایی بازار داخلی، بارهای بازار داخلی یا مقررات واردات

■ زیرساخت فیزیکی

■ هنجارهای فرهنگی و اجتماعی.

وضعیت انسان به صورت گسترده بین «بدبختی» و «شادی» قرار دارد. در حوزه اقتصادی، بدبختی ناشی از تورم بالا، هزینه‌های شدید استقراض و بیکاری است و راه مطمئن برای کاهش این بدبختی از طریق رشد اقتصادی است. در صورت مساوی بودن بدبختی و کامیابی، شادی زمانی شکوفا می‌شود که رشد اقتصادی قوی، تورم و نرخ بهره پایین و مشاغل فراوان باشد.^۱

شاخص فلاکت^۲ که توسط پایگاه استاتیسیتا محاسبه و به کاربران ارائه می‌شود، یک شاخص اقتصادی مرکب از نرخ بیکاری و نرخ تورم است. از آنجایی که بیکاری و تورم هر دو برای رفاه اقتصادی افراد مضر تلقی می‌شوند، ارزش ترکیبی آن‌ها به عنوان شاخصی برای سلامت کلی اقتصادی در نظر گرفته شده است. شاخص فلاکت اولیه در دهه ۱۹۷۰ با توسعه رکود تورمی یا همزمان تورم بالا و بیکاری رایج شد. در سال ۲۰۱۱، استیو هانکه^۳، اقتصاددان دانشگاه جانز هاپکینز، شاخص فلاکت بارو^۴ را اصلاح کرد و کاربرد آن را به عنوان یک شاخص بین‌کشوری گسترش داد. شاخص فلاکت سالانه هانکه مجموع نرخ بیکاری، تورم و وام بانکی منهای تغییر در تولید ناخالص داخلی واقعی سرانه است.^۵ هرچه عدد محاسباتی برای این شاخص بیشتر باشد نشانه کاهش شادی و افزایش فلاکت اقتصادی در کشور است.

شاخص جهانی شکاف (نابرابری) جنسیتی^۶ برای اولین بار توسط مجمع جهانی اقتصاد در سال ۲۰۰۶ به عنوان چهارچوبی برای اندازه‌گیری میزان تفاوت‌های جنسیتی و ردیابی

1. <https://www.cato.org/commentary/hankes-2020-misery-index-whos-miserable-whos-happy>
2. Misery Index
3. Hanke, S.
4. Barro Misery Index (BMI)
5. <https://www.investopedia.com/terms/m/miseryindex.asp>
6. Gender Inequality Index (GII)

پیشرفت آن‌ها در طول زمان معرفی شد. در مقیاسی از صفر (نابرابری) تا یک (برابری) در چهار بعد موضوعی - زیرشاخص‌های مشارکت اقتصادی، پیشرفت تحصیلی، سلامت و بقاء، و توانمندسازی سیاسی - رتبه‌بندی کشورها را ارائه می‌دهد.

سعادت واقعی زمانی است که همه مردم این فرصت را داشته باشند که با به کار بستن پتانسیل منحصر به فرد و ایفای نقش خود در تقویت جوامع و ملل خود، شکوفا شوند.

رفاه توسط جامعه‌ای فراگیر با یک قرارداد اجتماعی قوی که از آزادی‌های اساسی و امنیت هر فرد محافظت می‌کند، پشتیبانی می‌شود. از سال ۲۰۰۷، موسسه پژوهشی لگاتوم^۱ تغییرات بلندمدت در رفاه (کامیابی) جهانی را ارزیابی کرده است و با استفاده از محاسبه محرک و عوامل پیشرفت، کشورهایی را که بزرگ‌ترین گام‌ها را در افزایش و توسعه رفاه به جلو برداشته‌اند، مشخص می‌کند.

هدف این شاخص ردیابی نوسانات در معیارهای معمول اقتصادی نیست، بلکه سنجش زیربنای ساختاری، نهادی و فرهنگی رفاه جهانی است.

شاخص کامیابی ابتدا از هشت زیرشاخص: ایمنی و امنیت، آزادی‌های فردی، حکمرانی، سرمایه اجتماعی، اقتصاد، کارآفرینی و فرصت شغلی، تحصیلات و سلامت که هر کدام به عنوان پایه‌های رفاه شناخته شده‌اند به دست آمده است، اما آن را در سال ۲۰۱۶ به ۹ رکن: کیفیت اقتصاد (کشورها را بر اساس باز بودن اقتصاد، شاخص‌های کلان اقتصادی، پایه‌های رشد، فرصت‌های اقتصادی و کارایی بخش مالی رتبه‌بندی می‌کند)، محیط کسب و کار (محیط کارآفرینی یک کشور، زیرساخت‌های تجاری، موانع نوآوری و انعطاف‌پذیری بازار کار را اندازه‌گیری می‌کند)، حکمرانی (عملکرد یک کشور را در سه حوزه حکومت‌داری موثر، دموکراسی و مشارکت سیاسی و حاکمیت قانون می‌سنجد)، تحصیلات (کشورها را از نظر دسترسی به آموزش، کیفیت آموزش و سرمایه انسانی رتبه‌بندی می‌کند)، سلامت (عملکرد یک کشور را در سه زمینه سلامت جسمی و روانی اساسی، زیرساخت‌های بهداشتی و مراقبت‌های پیشگیرانه اندازه‌گیری می‌کند)، امنیت و ایمنی (کشورها را بر اساس امنیت ملی و امنیت شخصی رتبه‌بندی می‌کند)، آزادی فردی (پیشرفت ملی به سمت حقوق اساسی قانونی، آزادی‌های فردی و مدارا اجتماعی را

---

1. Legatum

اندازه‌گیری می‌کند)، سرمایه اجتماعی (قدرت روابط شخصی، حمایت شبکه‌های اجتماعی، هنجارهای اجتماعی و مشارکت مدنی در یک کشور را اندازه‌گیری می‌کند) و محیط زیست طبیعی (عملکرد یک کشور را در سه زمینه اندازه‌گیری می‌کند: کیفیت محیط طبیعی، فشارهای زیست محیطی و تلاش برای حفظ آن) تغییر یافت. هر زیر شاخص از طریق تجزیه و تحلیل آماری از آنچه باعث افزایش درآمد سرانه و رضایت از زندگی شهروندان یک کشور می‌شود به دست می‌آید.

آزادی وضعیت آگاهی از جایگاه خود در جهان، مسئولیت‌پذیری در قبال آن و تصمیم‌گیری برای خود برای بهترین عملکرد است: تلاش برای اصالت^۱.

آزادی فردی عملکرد کشورها را در دو حوزه اندازه‌گیری می‌کند: آزادی فردی و تحمل اجتماعی.

زیرشاخص آزادی فردی تاثیرات آزادی انتخاب، بیان، عقیده و حرکت را بر تولید ناخالص داخلی سرانه یک کشور و رفاه ذهنی شهروندان آن ارزیابی می‌کند. همچنین تاثیر و چگونگی سطوح تحمل (مدارا) را برای اقلیت‌های قومی و مهاجران بر رشد اقتصادی کشورها و رضایت از زندگی شهروندان ارزیابی می‌کند.

نشان داده شده است در جوامعی که حقوق و آزادی‌های مدنی تقویت می‌شود، سطح رضایتمندی شهروندان افزایش می‌یابد. هنگامی که آزادی‌های شخصی شهروندان حفظ شود، عموم از سطوح بالاتری از درآمد ملی نیز برخوردار می‌شود. برای محاسبه این رکن از شاخص شکوفایی از پاسخ‌های دریافتی سوالات: آیا آزادی بیان، عقیده، اجتماع و استقلال شخصی باعث افزایش درآمد و رفاه می‌شود؟ و آیا مدارا با مهاجران و اقلیت‌ها بر رفاه تاثیر می‌گذارد؟ استفاده می‌شود و امتیازات حاصل اعداد بین صفر و هفت است.

۵. ارائه مدل

مدل این تحقیق از نوع داده‌های تابلویی است که به علت محدود کردن مشکل ناهمسانی واریانس، کاهش همخطی بین متغیرها، افزایش درجه آزادی نسبت به داده‌های مقطعی^۲ و سری

1. <https://www.tjssl.edu/the-jeffersonian/>

2. Cross Section Data

زمانی^۱ برآورد کاراتری خواهد داشت (Baltaji, 2005). مدل تحقیق حاضر به پیروی از دی براو (۲۰۱۹) و سلطانا و فاطیما (۲۰۱۷) پویا است که وقفه متغیر وابسته به عنوان متغیر توضیحی در طرف راست معادله ظاهر می‌شود. بیان ریاضی مدل به صورت رابطه (۱) است.

$$\begin{aligned} \ln(IMW_{it}) = & \beta_0 + \beta_1 \ln(IMW_{it-1}) + \beta_2 \ln(SG_{it}) \\ & + \beta_3 \ln(PG_{it}) + \beta_4 \ln(EG_{it}) \\ & + \beta_5 \ln(WENT_{it}) + \beta_6 \ln(WEDU_{it}) \\ & + \beta_7 \ln(EM_{it}) + \beta_8 \ln(GE_{it}) + \beta_9 \ln(PF_{it}) \\ & + U_{it} \end{aligned} \quad (1)$$

در رابطه (۱)، اندیس t معرف زمان است، اندیس i معرف کشورهای منتخب است. عبارت $\ln$ پیش از علامت اختصاری متغیرها نشانه استفاده از لگاریتم طبیعی آن‌ها است تا تفسیر ضرایب به آسانی صورت پذیرد؛ زیرا فرم لگاریتمی درصد تغییر در متغیر وابسته را به ازای درصد تغییر در متغیر توضیحی نشان می‌دهد. IMW_{it} ^۲ شاخص مهاجرت بین‌المللی زنان و متغیر وابسته مدل است. IMW_{it-1} مهاجرت بین‌المللی زنان در سال قبل است (متغیر وابسته باوقفه) است که به عنوان متغیر توضیحی در سمت راست معادله ظاهر شده است. β_0 نماد اثرات ثابت کشوری (عرض از مبدهای ویژه هر مقطع) است. U_{it} جمله خطا است. SG_{it} ^۳، PG_{it} ^۴ و EG_{it} ^۵ به ترتیب جهانی شدن اجتماعی، سیاسی و اقتصادی است که انتظار می‌رود بر مهاجرت بین‌المللی زنان تاثیر مثبت داشته باشند. $WENT_{it}$ ^۶ کارآفرینی زنان است می‌تواند بر مهاجرت بین‌المللی زنان تاثیر منفی یا مثبت داشته باشند. همچنین به منظور تقویت قدرت مدل در توضیح تغییر رفتار متغیر وابسته، چهار عامل تاثیرگذار دیگر بر مهاجرت بین‌المللی زنان با الهام از مطالعات تجربی و رعایت اصل عدم

-
1. Time Series
  2. International Migration of Women
  3. Social Globalization
  4. Political Globalization
  5. Economic Globalization
  6. Women's Entrepreneurship

همخطی بین متغیرهای جهانی شدن و کارآفرینی زنان به عنوان متغیر مستقل در مدل تحقیق لحاظ شده‌اند که عبارتند از:

WEDU_{it}^۱ تحصیلات زنان است. انتظار می‌رود بر مهاجرت بین‌المللی زنان تاثیر مثبت یا منفی داشته باشد؛ زیرا افزایش سطح تحصیلات زنان می‌تواند زمینه دستیابی آنان به شغل با درآمد بالاتر و زندگی همراه با رفاه بیشتر در کشور میزبان را در پی داشته باشد و مانع از مهاجرت بین‌المللی زنان شود. علاوه بر این، اگر افزایش تحصیلات با فقدان شغل مناسب، نبود امکانات علمی و آزمایشگاهی، کمبود استادان متخصص و عدم توجه به رعایت جایگاه علمی آنها منجر شود در جهت افزایش مهاجرت بین‌المللی زنان عمل می‌کند.

EM_{it}^۲ شاخص فلاکت اقتصادی است. انتظار می‌رود بر مهاجرت بین‌المللی زنان تاثیر مثبت داشته باشد؛ زیرا نظریه‌های اقتصادی مهاجرت بر این نکته تاکید دارند که مهاجرت در درجه اول در پاسخ به تفاوت‌های درآمدی مورد انتظار در مبدا و مقصد صورت می‌گیرد و نرخ شتاب‌گیرنده مهاجرت بین‌المللی زنان نیز در چهارچوب بیکاری و تورم فزاینده نه تنها پدیده‌ای قابل توجیه، بلکه از دیدگاه به حداکثرسانی درآمد مورد انتظار زنان مهاجر و افزایش رفاه آنان کاملاً منطقی به نظر می‌رسد.

GE_{it}^۳ برابری جنسیتی است. انتظار می‌رود بر مهاجرت بین‌المللی زنان تاثیر مثبت یا منفی داشته باشد؛ زیرا افزایش تبعیض جنسیتی در کشور مبدا مانع دستیابی زنان به زندگی مطلوب است و انگیزه مهاجرت را افزایش می‌دهد. همچنین افزایش تبعیض جنسیتی می‌تواند به ایجاد تعصب جنسیتی بیشتر در خانواده و اجتماع منجر شود و آزادی عمل زنان برای مهاجرت را کاهش دهد.

PF_{it}^۴ آزادی‌های فردی است. انتظار می‌رود بر مهاجرت بین‌المللی زنان تاثیر مثبت یا منفی داشته باشد؛ زیرا افزایش آزادی‌های فردی در کشور میزبان از یک سو اختیار و آزادی عمل زنان برای تصمیم‌گیری درباره مهاجرت را افزایش داده و می‌تواند مهاجرت بین‌المللی آنها را بیشتر کند. از سوی دیگر، افزایش سطح آزادی‌های فردی در کشور

-
1. Women's Education
  2. Economic Misery
  3. Gender Equality
  4. Personal Freedoms

میزبان، انگیزه زنان برای مهاجرت با هدف دستیابی به آزادی‌های بیشتر، فرهنگ لیبرال‌تر و تحرک اجتماعی و دستیابی به وضعیت بهتر نسبت به کشور خود جهت تحقق آرزوها را کاهش می‌دهد.

روش‌های معمول اقتصادسنجی بر فرض ایستایی متغیرها استوار است و استفاده از داده‌های نایستا و عدم استقلال میانگین، واریانس و کواریانس متغیرها از زمان موجب می‌شود تا آزمون‌های F ، t و استنتاج آماری معتبر نباشد و احتمال تشکیل رگرسیون کاذب وجود دارد. بنابراین، باید پیش از تخمین مدل ایستایی متغیرها بررسی شود. اما از آنجا که طول دوره مورد مطالعه در این تحقیق کمتر از ۱۰ سال است، انجام آزمون ایستایی الزامی نیست (Wooldrige, 2009).

داده‌های تابلویی حاصل ترکیب داده‌های مقاطع مختلف در طول زمان است. از این رو، قابلیت ترکیب داده‌ها با انجام آزمون F لیمر^۱ بررسی و نتیجه نشان داد مقدار F محاسباتی از مقدار جدول بیشتر است. بنابراین، فرضیه H_0 (یکسان بودن عرض از مبداها) رد و اثرات گروه (تخمین به صورت داده‌های تابلویی) پذیرفته شد.

از آنجا که مدل ارائه شده از نوع داده‌های تابلویی پویا است که متغیر وابسته با یک وقفه در سمت راست ظاهر می‌شود، جزء اخلاص با متغیر وابسته با وقفه همبستگی پیدا می‌کند و نتایج تخمین دچار تورش می‌شود. از این رو، از روش گشتاورهای تعمیم یافته برای برآورد مدل استفاده شد که از یک سو، نیاز به اطلاعات دقیق توزیع جملات اخلاص ندارد و مبتنی بر این فرض است که جملات اخلاص در معادلات با مجموعه متغیرهای ابزاری غیرهمبسته است. از سوی دیگر، به لحاظ احتمال وجود همبستگی جمله خطا با متغیرهای توضیحی در مدل اثرات ثابت از اعتبار بالاتری برخوردار است. البته برای اطمینان از مناسب بودن روش گشتاورهای تعمیم یافته برای برآورد مدل، دو آزمون انجام شد؛ نخست، آزمون سارگان^۲ که برای اثبات شرط اعتبار تشخیص بیش از حد؛ یعنی اعتبار صحت متغیرهای ابزاری به کار رفته که مقدار بزرگ‌تر از ۵ درصد احتمال آماره سارگان نشان داد عدم همبستگی ابزارها با اجزای اخلاص را نمی‌توان رد کرد. در نتیجه، ابزارهای

1. F- Limer test

2. Sargan test

استفاده شده در تخمین مدل از اعتبار لازم برخوردارند. دوم، آزمون همبستگی پسماند مرتبه اول $AR(1)$ و مرتبه دوم $AR(2)$ که نتایج نشان داد در کلیه حالات تخمین جملات اخلاص دارای همبستگی سریالی مرتبه اول و فاقد همبستگی سریالی مرتبه دوم است و تورش تصریح وجود ندارد. نتایج دو آزمون انجام شده در جدول (۳) ارائه شده است.

جدول ۳. نتایج برآورد مدل تحقیق به روش گشتاورهای تعمیم یافته

متغیر وابسته: مهاجرت بین‌المللی زنان	حالت اول		حالت دوم	
	ضریب	آماره t	ضریب	آماره t
متغیرهای توضیحی ▼				
LogIMW (-1)	۰/۱۹۲*	۶/۰۴۳	۰/۱۸۷*	۶/۰۰۶
LogSG	۰/۱۵۸**	۳/۴۶۱	---	---
LogPG	۰/۰۳۵***	۲/۴۱۲	---	---
LogEG	۰/۱۶۳**	۳/۹۵۶	---	---
LogWENT	-۰/۱۷۹**	-۴/۲۰۸	---	---
LogSG*WENT	---	---	۰/۱۰۲**	۳/۷۱۸
LogPG*WENT	---	---	۰/۰۶۱***	۲/۲۵۶
LogEG*WENT	---	---	۰/۱۴۷**	۳/۴۸۰
LogWEDU	۰/۲۳۱**	۳/۱۶۵	۰/۲۲۴**	۳/۱۱۴
LogEM	۰/۰۵۸***	۲/۰۲۶	۰/۰۶۱***	۲/۰۱۷
LogGE	-۰/۳۵۱*	-۵/۳۸۷	-۰/۳۴۶*	-۵/۵۱۲
LogPF	-۰/۱۹۰*	-۴/۹۱۴	-۰/۱۸۶*	-۴/۹۶۸
Sargan test statistic	۶/۰۳۰	۰/۶۰۸	۶/۱۷۵	۰/۶۱۲
AR(1)	۰/۰۵۷	۰/۰۰۰	۰/۰۵۳	۰/۰۰۰
AR(2)	۰/۰۳۰	۰/۶۹۱	۰/۰۳۱	۰/۷۰۳
Number of obs		۲۲۴		۲۲۴
Number of groups		۸		۸
Obs per group		۲۸		۲۸

- *، ** و *** به ترتیب سطوح معناداری ۱، ۵ و ۱۰ درصد است.

ماخذ: یافته‌های پژوهش

۶. یافته‌ها

با توجه به نظریات و مطالعات صورت پذیرفته مشابه روی متغیرهای توضیحی و وابسته حصول به نتایج مساوی و مطابق پژوهش‌های بررسی شده سایر محققین در بخش پیشینه مقاله، براساس نتایج حاصل از تخمین در حالت تاثیر هر یک از متغیرهای توضیحی به صورت مجزا بر مهاجرت بین‌المللی زنان: برابری جنسیتی، تحصیلات، آزادی‌های فردی، کارآفرینی، جهانی شدن اقتصادی، جهانی شدن اجتماعی، فلاکت اقتصادی و جهانی شدن سیاسی به ترتیب با مقادیر ضریب تخمین ۰/۳۵۱، ۰/۲۳۱، ۰/۱۹۰، ۰/۱۷۹، ۰/۱۶۳، ۰/۱۵۸، ۰/۰۵۸ و ۰/۰۳۵ عوامل موثر مثبت یا منفی بر مهاجرت و تصمیم‌سازی تغییر محل زندگی در عرصه بین‌المللی برای زنان هستند. بدین صورت که:

- افزایش درجه جهانی شدن اقتصادی، اجتماعی و سیاسی در کشورهای منتخب سبب مهاجرت زنان به کشورهای توسعه یافته عضو سازمان همکاری اقتصادی شده و توسعه نیز افزایش می‌یابد؛ یعنی با کمرنگ شدن مرزهای جغرافیایی، عدم توان رقابت اقتصاد ساده کشورهای در حال توسعه با اقتصاد پیچیده‌تر کشورهای توسعه یافته، محو خرده فرهنگ‌ها و آشنایی بیشتر زنان در کشورهای منتخب با فرهنگ و زبان کشورهای مقصد و در نهایت برون‌گرایی در سیاست خارجی و انعقاد تفاهم و قراردادهای دوجانبه/ چندجانبه سازمان‌های منطقه‌ای و بین‌المللی به قاعده‌مندی بیشتر و طی آسان، سریع و کم هزینه تشریفات قانونی مهاجرت، روند افزایشی مهاجرت زنان ماهر و متخصص از کشورهای در حال توسعه به کشورهای توسعه یافته به منظور دستیابی به موقعیت‌های شغلی بهتر، مزایای مادی بیشتر و جایگاه اجتماعی بالاتر منجر می‌شود.

- با پیاده‌سازی و برقراری زمینه کارآفرینی، برخورداری از فرصت‌های کسب و کار برابر با مردان و امکان عملی کردن طرح‌ها و ایده‌های خلاقانه زنان در کشورهای در حال توسعه به حضور پررنگ آنان به عنوان فردی مفید در جامعه منجر شده و ضمن تقویت خودباوری انگیزه زنان برای مهاجرت به خارج را کاهش می‌دهد.

- قوانین و دولت حامی برابری‌های جنسیتی و افزایش آزادی‌های فردی زنان در کشورهای در حال توسعه در هر دو حالت تاثیر انفرادی و تاثیر تعاملی متغیرهای مزبور، روند مهاجرت این قشر از جامعه را نزولی خواهد کرد.

- افزایش برابری جنسیتی در کشور مبدا، امید زنان به دستیابی به زندگی مطلوب‌تر را افزایش داده و میل آن‌ها به مهاجرت به خارج از کشور را تعدیل می‌کند.
- افزایش سطح آزادی‌های فردی در مبدا، میل زنان برای ماندن و تلاش در دستیابی به آزادی و فرهنگ لیبرال‌تر جهت تحقق امیال و آرزوها را تقویت می‌کند.
- توجه به این نکته ضروری به نظر می‌رسد که تاثیر انفرادی متغیرهای فوق (برابری جنسیتی و آزادی فردی) بر مهاجرت بین‌المللی زنان بیش از تاثیر تعاملی و اثر هر یک بر مهاجرت پس از الحاق به جامعه یکپارچه جهانی است.
- ارتقای میزان تحصیلات (یک درصد افزایش ثبت نام در مقطع سوم راهنمایی) در هر دو حالت به عنوان یکی از پارامترهای مهم تحرک اجتماعی آنان و به دلیل شکوفا کردن استعدادهای فردی، کسب درآمد بالاتر و موقعیت اجتماعی بهتر، شرایط ایده‌آل‌تر زندگی و... زنان را به مهاجرت ترغیب می‌کند.
- افت عملکرد و افزایش وخامت اقتصادی کشورهای مبدا و تنزل رتبه شاخص فلاکت، وضعیت انتظاری بهتر در کشورهای مقصد، سبب افزایش مهاجرت زنان می‌شود.
- تاثیر تعاملی جهانی شدن و فضای کارآفرینی بر مهاجرت بین‌المللی زنان در کشورهای منتخب مثبت و معنادار است، اما جهانی شدن اجتماعی، سیاسی و اقتصادی در کشورهای منتخب به علت فقدان تاثیر مثبت و سازنده بر کارآفرینی زنان سبب تعدیل اثر کاهنده کارآفرینی زنان بر مهاجرت بین‌المللی آنان شده است؛ زیرا جهانی شدن اجتماعی، سیاسی و اقتصادی موجب شده زنان کارآفرین به سمت پیگیری فرصت‌های کسب و کار در خارج از کشور گرایش پیدا کنند و این باعث افزایش مهاجرت آن‌ها شده است.
- تاثیر متغیر وابسته با وقفه (مهاجرت بین‌المللی زنان در یک سال قبل) بر مهاجرت بین‌المللی زنان مثبت و معنادار است که با مبانی نظری نیز همخوانی دارد؛ زیرا افزایش مهاجرت بین‌المللی زنان در دوره قبل از وجود شرایط و بستر مناسب برای این کار حکایت دارد که با تسری به دوره بعد نیز سبب افزایش دوباره مهاجرت بین‌المللی زنان در کشورهای منتخب شده است.

۷. جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

در این تحقیق تاثیر تعاملی جهانی شدن اجتماعی، سیاسی و اقتصادی و کارآفرینی بر مهاجرت بین‌المللی زنان در کشورهای منتخب در حال توسعه برآورد شد و نتایج نشان داد جهانی شدن بر مهاجرت بین‌المللی زنان در کشورهای منتخب تاثیر مثبت و معنادار و کارآفرینی تاثیر منفی و معناداری دارد. همچنین جهانی شدن اجتماعی، سیاسی و اقتصادی اثر کارآفرینی بر مهاجرت بین‌المللی زنان را تعدیل و مثبت می‌کند. بنابراین، پیشنهاد می‌شود:

- کشورهای در حال توسعه از ادغام اجتماعی با جهان توسعه یافته و جوانب مثبت آن مانند توسعه گردشگری بین‌المللی و... در جهت بهبود شرایط اجتماعی زنان و کاهش انگیزه آنان به مهاجرت به کشورهای توسعه یافته استفاده کنند.
- با ایجاد شبکه‌ای از روابط راهبردی با جهان خارج - به مخصوص کشورهای توسعه یافته و ذی‌نفع در نظام جهانی - در جهت جذب سرمایه‌های خارجی و ایجاد کارخانه‌ها و صنایع با فناوری‌های نوین و پیشرفته و دارای مزیت رقابتی اقدام کنند تا فرآیند نیل به توسعه تسهیل شود و انگیزه زنان برای مهاجرت به کشورهای توسعه یافته کاهش یابد.
- کشورهای منتخب در جهت تقویت مولفه‌های اقتصاد دانش‌بنیان و تولید کالاها و محصولات استاندارد و با قدرت رقابتی بالا در بازارهای جهانی و داخلی اقدام کنند تا در اثر افزایش صادرات و کاهش واردات و گسترش تراز خارجی، رشد اقتصادی بالاتری حاصل و انگیزه‌های اقتصادی مهاجرت در زنان کاهش پیدا کند.
- در نهایت اینکه با بازنگری در قوانین و مقررات، بهبود فضای کسب و کار و کاهش نابرابری‌های جنسیتی در استفاده از تسهیلات مالی و... نسبت به بهبود فضای کارآفرینی زنان اقدام شود تا انگیزه مهاجرت به کشورهای توسعه یافته کاهش پیدا کند.

تعارض منافع

تعارض منافع وجود ندارد.

ORCID

Abolfazl Shahabadi <http://orcid.org/0000-0001-6935-6054>
Farideh Arifkhani <http://orcid.org/0009-0006-7038-8364>
Maryam Aliyari <http://orcid.org/0009-0005-2014-6036>

منابع

- ابونوری، اسماعیل، مفتخری، علی، جعفری، محمد و نادمی، یونس. (۱۴۰۰). بررسی اثرات نابرابری جنسیتی بر فرار مغزها در کشورهای در حال توسعه. *فصلنامه اقتصاد مقداری، انتشارات آنلاین*.
<https://doi.org/10.22055/jqe.2021.37203.2362>
- اسمعیلی، نصیبه و محمودیان، حسین. (۱۳۹۵). بررسی عوامل موثر بر مهاجرت‌های تحصیلی و شغلی زنان جوان ایرانی در دوره ۹۰-۱۳۸۵. *فصلنامه مطالعات راهبردی ورزش و جوانان، ۱۵(۳۴)*، ۲۱-۱.
اسمعیلی، نصیبه و محمودیان، حسین. (۱۳۹۶). زنان و مهاجرت به شهر همدان، تعیین‌کننده‌ها و پیامدهای آن. *فصلنامه پژوهش‌های جامعه‌شناسی معاصر، ۶(۱۰)*، ۶۱-۸۳.
<https://doi.org/10.22084/csr.2017.10542.1125>
- حاتمی، علی، جهانگیری، جهانگیر و فتاحی، سجاد. (۱۳۹۱). بررسی عوامل مرتبط با گرایش دختران تحصیل کرده به مهاجرت به خارج از کشور: مطالعه موردی دانشجویان دختر مراجعه کننده به مراکز اعزام به خارج دانشجو شهر شیراز. *فصلنامه زنان و جامعه، ۳(۲)*، ۵۵-۸۰.
- حسینی، سیدخلیل، صبوری خسروشاهی، حبیب و معدنپ، سعید. (۱۳۹۹). عوامل موثر بر گرایش نخبگان فرهنگی به مهاجرت به کشورهای توسعه یافته، *فصلنامه مطالعات توسعه اجتماعی ایران، ۳(۱۲)*، ۵۱-۶۲.
- خواجه نوری، بیژن و شریفی، علی. (۱۴۰۱). مروری بر زمینه‌ها، انواع و پیامدهای مهاجرت بین‌المللی زنان، *فصلنامه زن و جامعه، ۱۳(۴۹)*، ۷۴-۵۳.
<https://doi.org/10.30495/JZVJ.2022.22856.3019>
- صادقی، رسول، غلامرضا، غفاری و رضایی، مریم. (۱۳۹۷). بررسی تاثیر سرمایه اجتماعی بر تمایل به مهاجرت از ایران. *فصلنامه مطالعات جمعیتی، ۴(۲)*، ۸۳-۱۰۸.
- علمی، ابراهیم. (۱۳۹۸). جهانی شدن، مهاجرت بین‌المللی و زبان‌ها. *فصلنامه سیاست، ۴۹(۱)*، ۱۶۵-۱۴۷.
<https://doi.org/10.22059/JPQ.2019.225102.1007001>
- عیسی زاده، سعید، عباسیان، عزت‌الله و نوری، احد ضیاء. (۱۳۹۹). تاثیر مهاجرت بر آموزش و مهارت‌های نیروی کار افغانستان: مطالعه موردی مهاجران بازگشته از ایران، *فصلنامه پژوهش‌های اقتصادی ایران، ۲۵(۸۵)*، ۶۵-۹۰.
<https://doi.org/10.22054/ijer.2020.41368.748>

محمودیانی، سراج‌الدین و محمودیان، حسین. (۱۳۹۷). زمینه‌های طرح مهاجرت خانوادگی از سوی زنان مهاجر ساکن استان تهران. *فصلنامه انجمن جمعیت‌شناسی ایران*، ۱۳(۲۵)، ۷۱-۹۶.
<https://doi.org/10.1735000.1397.13.25.1.1>

References

- Abounoori, E., Moftakhari, A., Jafari, M. & Nademi, M. (2021). Investigating the effects of gender inequality on brain drain in developing countries, *Journal of Economics*, Available Online <https://doi.org/10.22055/jqe.2021.37203.2362>. [In Persian]
- Arellano, M. & Bond, S. (1991). Some tests of specification for panel data: Monte Carlo evidence and an application to employment equations. *Review of Economic Studies*, 58(2), 277-297.
- Ashiqul Islam, M.D. (2021). Immigrant women entrepreneurship: Access to resources to explore the opportunities to start-up and grow of business in Norway. *Master thesis*, www.nord.no.
<https://hdl.handle.net/11250/2774902>
- Baltagi, B. H. (2005). *Econometric analysis of panel data*. John Wiley & Sons Inc. 3rd Edition. New York: USA.
- Blundell, R. & Bond, S. (2000). GMM estimation with persistent panel data: An application to production functions. *Econometric Reviews*, 19(3), 321-340.
- Botea, I., Chakravarty, S. & Compennolle, N. (2018). Female migration in Lesotho: determinants and opportunities. *Policy Research Working Papers*, 8307. <https://doi.org/10.1596/1813-9450-8307>.
- De Brauw, A. (2019). Migration out of rural areas and implications for rural livelihoods. *Annual Review of Resource Economics*, 11(1), 461-481.
<https://doi.org/10.1146/annurev-resource-100518-093906>.
- Esmaeli, N. & Mahmoodian, H. (2016). A study on factors influencing educational and occupational migration of Iranian young women during 2006-2011, *Strategic Studies of Sports and Youth*, 16(34), 113-128. <https://doi.org/10.22084/csr.2017.10542.1125>. [In Persian]
- Esmaeli, N. & Mahmoodian, H. (2017). Determinants in the women's migration to Hamedan, *Contemporary Sociological Research*, 10(6), 61-83. [In Persian]
- Fleury, A. (2016). Understanding women and migration: A literature review. KNOMAD's Working Paper 8, 1-55.

- Hatami, A., Jahangiri, J. & Fatahi, S. (2012). Investigating factors Related to educated girl's tendency to migrate abroad, *Woman and Society*, 3(2), 55-90. [In Persian]
- Hoseini, S.KH., Saburi Khosroshahi, H. & Madani, S. (2020). The effective factors on cultural elits tendency to migration to developed country, *Iranian Social Development Studies*, 12(47), 51-62. [In Persian]
- Isazadeh, S., Abbasian, E. & Noori, A.Z. (2020). The Impact of Immigration on Afghanistan's Work-force Training and Skills: A Case Study of Refugees Returning from Iran, *Economic Research*, 25(85), 65-90. <https://doi.org/10.22054/ijer.2020.41368.748>. [In Persian]
- Khaje Nouri, B. & Sharifi, A. (2022). An overview of the contexts, types and consequences of women's international migration. *Woman and Society*, 13(49), 53-74. doi: 10.30495/JZVJ.2022.22856.3019. [In Persian]
- Kyzyma, I. (2009). Female migration in Ukraine: Determinants and consequences. <http://soc.kuleuven.be/ceso/impalla/ESPANET/docs/kyzyna-paper.pdf>.
- Leblong, D. & Peters, M.E. (2022), Immigration and globalization (and), *Annual Review of Political Science*, 25, 377-399. <https://doi.org/10.1146/annurev-polisci-051120-105059>.
- Lee, E. S. (1966). A theory of migration. *Demography*, 3(1), 47- 57.
- Mahmoudiani, S. & Mahmoudian, H. (2018). Contexts of propose of family migration by migrant women living in Tehran province, *Population Association of Iran*, 13(25), 9-32. [In Persian] <https://doi:20.1001.1.1735000.1397.13.25.1.1>.
- Morales, C., Brieger, S.A., De Clercq, D. & Martin, F.J. (2022). Explaining differences in entrepreneurial activity between immigrants and natives: moderating roles of economic, *sociocultural* and institutional factors, *Behavior & Research*, <https://www.emerald.com/insight/1355-2554.htm>.
- Noyori-Corbett, C. & Moxley, D. P. (2016). Inequality of women as a factor influencing migration from countries of origin to the United States and its implications for understanding human trafficking. *International Social Work*, 59(6), 890-903. <https://doi.org/10.1177/0020872815580047>.
- Oloumi, E. (2019). Globalization, International Migrations and Languages, *Political Quarterly*, 49(1), 147-165. [In Persian] <https://doi:10.22059/JPQ.2019.225102.1007001>

Sadeghi, R., Ghaffari, GH. & Rezaei, M. (2018). The effects of social capital on tendency to emigration from Iran. *Iranian Population Studies*, 4(2), 83-108. [In Persian]

Sultana, H & Fatima, A. (2017). Factors influencing migration of female workers: a case of Bangladesh. *IZA Journal of Development and Migration*, 7(4), 1-17. DOI: 10.1186/s40176-017-0090-6.

<https://www.oecd-ilibrary.org/social-issues-migration-health/migration/indicator>

<https://stats.oecd.org>

<https://kof.ethz.ch>

<https://www.gemconsortium.org>

<https://data.worldbank.org>

<https://reports.weforum.org>

www.prosperity.com

<https://www.statista.com>

<https://www.techtarget.com/searchcio/definition/globalization>

استناد به این مقاله: شاه آبادی، ابوالفضل، عارفخوانی، فریده، علی یاری، مریم. (۱۴۰۲). تاثیر تعاملی جهانی شدن و کارآفرینی بر مهاجرت بین المللی زنان در کشورهای منتخب، پژوهش های اقتصادی ایران، ۲۸ (۹۵)، ۲۳۷-۲۷۷.

Iranian Journal of Economic Research is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.